

HET 16de REGIMENT INFANTERIE IN DE GREBBESTELLING EN IN DE VESTING HOLLAND

DOOR J. VISSER

Luitenant-Kolonel, voormalig Commandant van 16 R.I.

Het 16de Regiment Infanterie, verminderd met het IIIde Bataljon, (min een tir. comp. en een S. zw. mitr.) en versterkt met een sectie — 8 M. C., een gaszoeklichtgroep en een S.-8 C.P., had van het begin der mobilisatie af tot taak het in staat van verdediging brengen van het middenvak van het gedeelte der Grebbestelling, dat aan VIIIe Divisie was toegewezen.

II-5 R.A. was aangewezen als rechtstreeksche steun van 16 R.I. VIIIe Div. had ter verdediging een vak met de stad Amersfoort als noordelijk gedeelte, loopende ongeveer tot de lijn Zeist—Woudenberg—Valk.

Rechts IIe L.K. tot de Lek, links VIIe Div. tot het IJselmeer.

Het IIIe Bataljon, min 2-III en een sectie zw. mitrailleurs, welke de voorposten Asschat vormden, was toegevoegd aan divisie- en legerkorps-reserve, onder bevel van C.-20 R.I., waartoe tevens III-21 R.I. en II-20 R.I. behoorden.

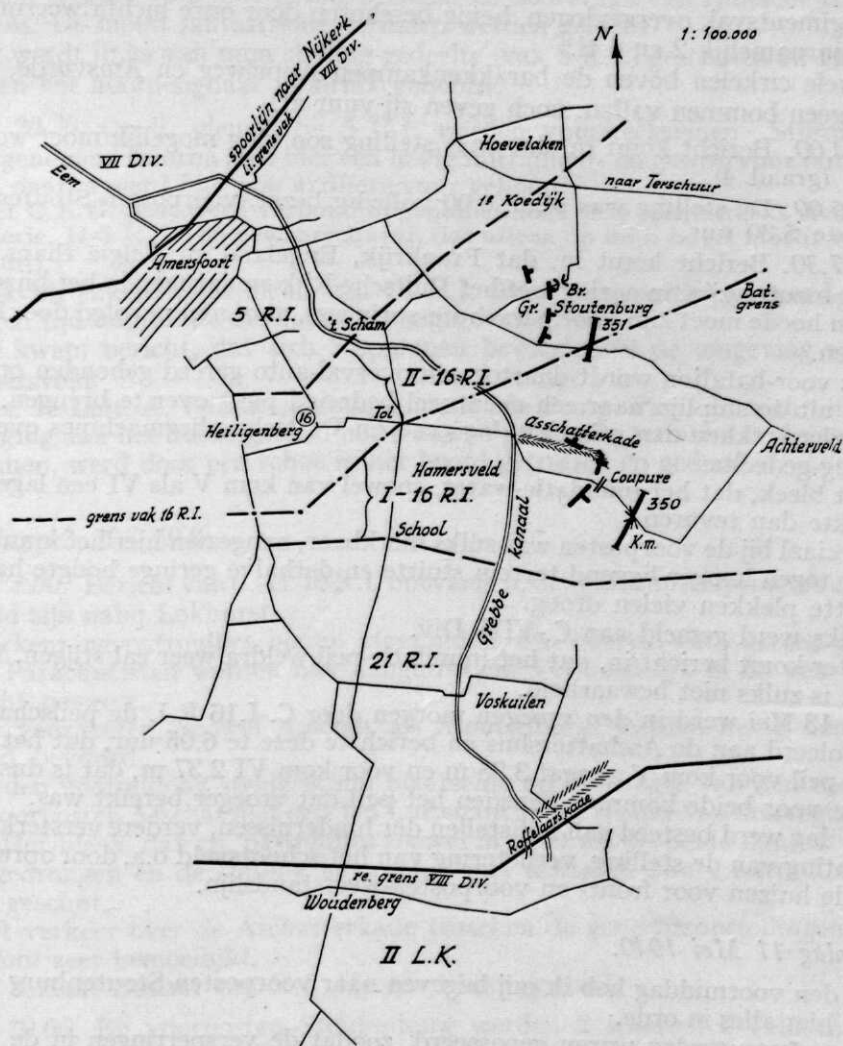
Ongeveer een week voor het uitbreken der vijandelijkheden was het stelling-gedeelte van 16 R.I., zoowel frontlijn, tusschenverdediging, als stoplijn, volgens den oorspronkelijken opzet geheel gereed. De troep had groot vertrouwen in de stelling. Elke man, die acht maanden in zijn vak gewerkt had, was volkomen vertrouwd met de omgeving van de plaats, waar hij te vechten had.

Dat men van hoogerhand niet verwachtte, dat de aanval zoo spoedig zou beginnen, bleek wel uit het feit, dat daags tevoren, dus Donderdagavond 9 Mei, bij II-16 R.I., (Li. Bat. vak) een oefening werd gehouden, waarbij het gebruik van microfoons in het voorterrein werd beproefd en waarbij in den commando-post van den Compagniescommandant te hooren was wat in het geïnundeerde gebied naderde. Ook de Commandant Veldleger zou bij deze oefening, welke om 21 uur aanving, tegenwoordig zijn, doch is niet gekomen. Wel vele andere autoriteiten, zoowel van infanterie als artillerie. De oefening duurde tot ongeveer 23.00.

Onze stelling was beveiligd door voorposten te Asschat onder commando van Res. kapitein M. VAN ZALINGEN en te Stoutenburg onder Res. kapitein J. C. A. VAN DER HEYDEN.

Aan de voorposten Asschat, ter sterkte van een comp. tirailleurs en een sectie zware mitrailleurs, was toegevoegd een S. pag.; aan die te Stoutenburg, sterk $\frac{1}{2}$ comp. tir. en een S. zw. mitr., de 16e Batterij van 6 Veld onder Res. 1e Luitenant Jhr. W. M. DE BRAUW.

Zoowel Asschat als Stoutenburg vormden terreingedeelten, waarlangs een eventuele vijand kon naderen, omdat hier droogliggende gedeelten in de inundatie aanwezig waren. Het gevaar was dus groot, dat hier een aanval zou plaats vinden. In het geheele vak van IVe Legerkorps is zulks dan ook alleen

(Teekening van den schrijver)

geschied in het vak van 16 R.I. De rest heeft geen vijand gezien, behalve enkele pantserwagens.

Bij vp. Asschat waren betonkazematten aanwezig, bij Stoutenburg alleen versterkingen in gronddekking.

Vrijdag 10 Mei 1940.

0.05. Bericht komt binnen, dat te 5.00 graad 3 zou ingaan (d.w.z. voorposten geheel, stelling door piketten bezetten).

Vanaf ± 3.00. In zeer groote getalen komen groepen Duitsche vliegmachines

ons regimentsvak overgevlagen, hevig beschoten door onze luchtafweermiddelen, voornamelijk 2 en 4 tl.

Enkele cirkelen boven de barakkenkampen Appelweg en Amsvorde, doch laten geen bommen vallen, noch geven zij vuur af.

± 4.00. Bericht komt in, dat onze stelling zoo vlug mogelijk moet worden bezet. (graad 4).

± 6.00. De stelling was pl.m. 6.00 volledig bezet, voorposten Stoutenburg reeds te 5.30 uur.

± 7.30. Bericht komt in, dat Frankrijk, Engeland en België thans onze bondgenooten zijn, in oorlog met het Duitse Rijk en dat men in het bijzonder op zijn hoede moet zijn voor parachute-springers, al of niet gevolgd door lucht-troepen.

Per voor-bataljon wordt daartoe een overval-auto gereed gehouden om een sectie uit de stoplijn naar een eventueel bedreigd punt over te brengen.

Verder trekken den geheelen dag groepen Duitse vliegmachines over ons stelling-gedeelte.

Het bleek, dat het inundatie-water, zoowel van kom V als VI een lager peil bereikte dan tevoren.

Speciaal bij de voorposten was zulks merkbaar, aangezien hier het inundatie-water tegen hooger liggend terrein stuitte en derhalve geringe hoogte had.

Natte plekken vielen droog.

Zulks werd gemeld aan C.-VIII Div.

Later komt bericht in, dat het inundatie-peil weldra weer zal stijgen. Intuschen is zulks niet bewaarheid.

Op 13 Mei werd in den vroegen morgen door C.-I.16 R.I. de peilschaal gecontroleerd aan de Aschattersluis en berichtte deze te 6.05 uur, dat het inundatie-peil voor kom V aangaf 3.35 m en voor kom VI 2.37 m, dat is dus pl.m. 15 cm voor beide kommen beneden het peil dat vroeger bereikt was.

De dag werd besteed aan het stellen der hindernissen, verdere versterking en inrichting van de stelling, verbetering van het schootsveld o.a. door opruiming van de huizen voor front- en voorposten-weerstandslijn.

Zaterdag 11 Mei 1940.

In den voormiddag heb ik mij begeven naar voorposten Stoutenburg en bevond hier alles in orde.

De geëvacueerden waren gepasseerd, zoodat de versperringen in de wegen konden worden afgesloten.

± 11.00. Cn. vp. Stoutenburg en Asschat melden het optreden van vijf wielrijders-patrouilles voor de stelling.

Een patrouille van 4 man te Achterveld wordt overvallen, waarbij 2 man worden vermist.

C.-vp. Stoutenburg vraagt vuur 351 aan, hetwelk wordt afgegeven en waarvan de ligging goed was, op kruising van landwegen met Barneveldsche weg, (zie schets).

± 11.50. Bericht van C.-vp. Asschat, dat zijn stelling beschoten was met mitrailleurvuur uit vliegmachines.

Ik kreeg bericht, dat III-16 R.I. 10 Mei vertrokken was naar Leiden.

± 17.00. De evacuatie van de burgerbevolking uit Leusden is voltooid.

± 18.00. Berichten komen in, dat in de stad Amersfoort een paniek heersch-

te. Men vreesde voor luchtbombardement en doorbraak van Duitse pantserwagens. De meest fantastische verhalen werden geloofd.

Er wordt links van mijn stelling-gedeelte (vak 5 R.I.) geschoten en van vele kanten het hoorn-signaal „Alarm” gehoord.

± 20.30. Op li. vleugel bij 5 R.I. werden vuurwerkseinen „Stormvuur” waargenomen, waarna zich hier een hevig mitrailleur- en geweervuur ontpopte. Kort daarna werd hier ook artillerievuur gehoord.

Met U.K.G.-post werd verband opgenomen met onze rechtstreeks steunende artillerie, II-5 R.A., en gewaarschuwd, dat alleen op mijn bevel mocht worden gevraagd.

Ook bij enkele afdeelingen van 16 R.I. werd eenigen tijd gevraagd en na eenigen tijd kalmeerde dit noodeloos afgegeven vuur.

Er kwam bericht, dat zich 3 spionnen bevonden in de omgeving van tof Hamersveld.

Res. 1e Luit. A. VREEKEN, commandant 16e Comp. Pag., die zich uit eigen beweging aan het hoofd gesteld had van een patrouille ter achtervolging dezer spionnen, werd door een schot in het hoofd getroffen en gedood.

Zondag 12 Mei 1940.

± 4.00. Bericht van C.-II-16 R.I. ontvangen, dat parachute-springers zouden geland zijn nabij Lokhorst.

Verkenningpatrouilles hierop afgezonden, een overval-auto gereed gehouden. Parachutisten werden niet aangetroffen. Vermoedelijk is dit een vals bericht geweest.

De voorposten, zoowel Asschat als Stoutenburg, werden hevig door den vijand bevuurd.

In den voormiddag stelde ik mij plaatselijk op de hoogte van den toestand der voorposten Asschat met den 1en Luitenant H. C. WOLFF van den regimentsstaf. Het bleek, dat vij. patrouilles zoowel in front als op beide flanken waren doorgedrongen en de stelling bevuurden met lichte en zware mitrailleurs en licht geschut.

Het verkeer over de Asschatterkade tusschen de gevechtsofstellingen werd hierdoor zeer bemoeilijkt.

De soldaat BOKMA van M.C.-III werd hier gewond.

± 10.00. Bij voorposten Stoutenburg werden 2 stukken 6-Veld uit hun opstelling gehaald en in het open veld geplaatst, teneinde vij. doelen die in boerderijen opgesteld waren, te kunnen bevuren.

De 6-veld heeft succesvol geschoten, den vijand verliezen toegebracht en uit boerderijen, waarin hij zich genesteld had, verdreven.

17.00. Te 17.00 werd op aanvraag C.-vp. Asschat het vuur der art. geopend op den Asschatter molen, vuur 350, welk hooge punt de vijand voor waarneming gebruikte en in welke naaste omgeving vijandelijke vuurorganen waren opgesteld.

Het vuren bleek juist te liggen.

± 18.00. Dit vuur werd herhaald.

Telefonisch werd door mij aan beide voorposten een order doorgegeven, actief door patrouilles tegen den vijand op te treden en te trachten het initiatief aan eigen zijde te krijgen.

(Foto van den schrijver)

Afb. 1. Verbrande molen van Asschat.

Maandag 13 Mei 1940.

± 4.30. Juistheidsvuur werd afgegeven op molen van Asschat met waarneming uit wp. Treffers werden verkregen doch de molen bleef intact.

11.00. Het vuur op den molen te Asschat werd herhaald.

Door beide voorposten werden patrouilles in het voorterrein gezonden, die met succes opraden.

De sergeant VAN ESSEN en dpl. v. D. LINDEN van vp. Stoutenburg werden hierbij gewond en afgevoerd.

Vaandrig WAARDENBURG maakte zich hierbij bijzonder verdienstelijk door actief optreden, moed en beleid.

In het voorterrein van Asschat ging een patrouille onder aanvoering van dpl. ANDRIESSEN naar voren, voorzien van handgranaten en bus petroleum om den Asschatter molen in brand te steken, hetwelk gelukte.

ANDRIESSEN werd tot korporaal, later tot onderofficier bevorderd.

Door het succes en actief optreden van de patrouilles werd de goede geest bij de voorposten in gunstige mate beïnvloed.

Onze indruk was, dat tegenover elk der voorposten de vijand ageerde ter sterkte van ongeveer een bataljon, voorzien van pag. en mijnwerpers.

Een 6-tal treffers van licht geschut is o.a. te zien op een stekelvarken, gelegen bij Asschatterweg (zie foto).

In den namiddag begaf ik mij met 1e Luit. WOLFF in de richting voorposten Stoutenburg en bleek dat de noodbrug aan Horsterweg, welke verbinding gaf met vp. Stoutenburg, verdwenen was.

Terugtocht uit de Grebbelinie naar de Vesting Holland.

± 18.00. Bij terugkeer op mijn cp. te ± 18.00 vernam ik het bericht, dat besloten was tot den terugtocht naar de Vesting Holland, waarop ik den C. van de sectie pioniers de opdracht gaf een nieuwe vonder bij de voormalige Horsterbrug te maken, teneinde den terugtocht van voorposten Stoutenburg te verzekeren, hetgeen geschied is.

Daarna werden bevelen voor den terugtocht van C.-VIII Div. ontvangen en

(Foto van den schrijver)

Afb. 2. Treffers van 3.7 cm op kazemat No. 45 S;
voorposten Asschat.

naar aanleiding hiervan de bevelen voor den terugtocht van het regiment uitgegeven.

De terugtocht werd ordelijk en in alle stilte ingezet, zonder de aandacht van den vijand te trekken. In het algemeen was de troep zeer teleurgesteld om de Grebbestelling te moeten verlaten. Men had zich hieraan vastgebeten, voelde zich hier volkomen thuis en had een hoog denkbeeld van de sterkte van deze stelling.

Toen de voorposten Stoutenburg te $\pm$ 1.00 van 14 Mei het Valleikanaal gepasseerd waren, werd boven Stoutenburg een oranje lichtsein waargenomen, het welk gevolgd werd door hevig vuren. Vermoedelijk is de aftocht toen ontdekt.

Dinsdag 14 Mei 1940.

De marsch naar fort Blauwkapel verliep in goede orde. Hier was de luitenant toegevoegd, 1e Luitenant L. J. LIEZENBERG, aanwezig, die tevoren in de Hojelkazerne verbinding had opgenomen met C.-Oostfront Vesting Holland.

Aan de onderdeelen werd hun bestemming medegedeeld, waarbij II-16 R.I. het re. vak met fort Rhijnauwen en Hoofddijk, I-16 R.I. het linkervak waarin fort Blauwkapel zou bezetten, terwijl het middenvak zou bezet worden door II-14 R.I. onder res. majoor GEENSE, welke onder mijn bevel gesteld werd en welk bataljon reeds per auto vervoerd was uit de Betuwe naar fort Biltstraat en Griffenstein.

$\pm$ 6.00. waren I en II min de voorposten, op hun plaatsen aangekomen. De troep was zeer vermoeid.

Ik meldde mijn aankomst telefonisch aan res.-kolonel C. E. W. Baron VAN VOORST TOT VOORST, den commandant van vak Utrecht aan het oostfront der vesting Holland.

Onderweg bleek later, dat de dpl. BIJLEVELD van voorposten Stoutenburg in de omgeving van Bilthoven door mitr.vuur werd gewond.

Mijn cp. werd betrokken in R.K.-school in de Pallaesstraat. Hier was aanvankelijk geen telefonische verbinding met de vakken. Omstreeks 12.00 was

dit in orde, behalve met de afdeeling artillerie, aangewezen voor rechtstreekschen steun (I-5 R.A.).

In den voormiddag begaf ik mij langs stelling en forten en hoewel in dezen korten tijd slechts een globaal overzicht verkregen kon worden, bleek, dat op vele plaatsen de stelling in veel mindere mate tot weerstandbieden gereed was, dan de Grebbe-stelling.

Telefonische verbinding tusschen cp. van B.C. en C.Cn. was niet overal aanwezig; er was geen inundatie merkbaar. Het schootsveld was op vele plaatsen miniem.

Van de beton-opstellingen voor zw. mitrailleurs waren vele nog op slot en naar de sleutels moest aanvankelijk worden gezocht.

Bij aankomst in fort Rhijnauwen werd II-16- R.I. met mitrailleur uit vlieg-machine beschoten, waardoor dpl. BAK van 2-II ernstig werd gewond.

Duitsche patrouilles werden in den namiddag $\pm$ 14.30 reeds voor de stelling gesignaleerd.

$\pm$ 16.30. Terwijl ik mij bevond vóór fort Griftenstein, teneinde de werkzaamheden te controleeren betreffende het verruimen van het schootsveld door afbreken van huizen onder leiding van 2en Luitenant der Genie W. G. J. MENNES, kwam van de zijde van Utrecht langs Biltstraat een parlementair met een door Res. kolonel C. E. W. Baron v. VOORST TOT VOORST geteekend stuk, dat de vijandelikheden op het oostfront van de Vesting Holland moesten worden gestaakt.

Vanuit de Bilt kwam een auto aangereden, waarin een Duitsch officier met gevolg, die het stuk in ontvangst nam.

Na informatie en controle, dat inderdaad de wapens moesten worden neergelegd, deed ik deze order doorgeven aan de onderdeelen.

Aan het slot wil ik niet nalaten om te vermelden, dat allen van 16 R.I. hun plicht hebben vervuld. De voorposten hebben verbeterden gevochten en zich met succes actief den vijand van het lijf weten te houden, hetgeen geen gemakkelijke taak was, daar de Duitse patrouilles buitengewoon handig waren in gedekt en ongezien naderen door uitstekend gebruik te maken van het terrein. Soms doken zij plotseling vlak voor de stelling op en konden dan alleen met handgranaten worden verdreven.

De bolaffuiten in de kazematten voor de zware mitr. hebben niet voldaan. Ofschoon in theorie prachtig, hadden zij het groote bezwaar van een te klein schootsveld. De groep wil vuur geven op de doelen, die haar bevuren. De manschappen sleepten den mitrailleur uit de kazemat en plaatsten ze boven op de dekking, doch nu ondervonden zij, dat de affuit hiertoe niet bruikbaar was.

Ook de schietkokers voor de geweschutters voldeden niet, zooals door mannen van de praktijk verwacht was. De schutters stelden zich naast de schietkokers op, om gezamenlijk de vijandelijke doelen te kunnen bevuren.

Er bleek weer uit, dat men een stelling niet alleen op passieve verdediging moet instellen. Alleen actieve verdediging is de juiste!

Verder werd na den terugtocht op de Vesting Holland het groote bezwaar gevoeld, dat niemand deze stelling kende en dat deze door ons nooit verkend was. Al die maanden was daarvoor toch gelegenheid geweest. Ieder voelde zich als een kat in een vreemd pakhuis. Ware het hier tot vechten gekomen, dan zou deze fout zich in erge mate hebben doen voelen.

Er was pas Zondagavond 12 Mei toestemming gegeven voor het stellen van de inundatie. Dit was wel rijkelijk laat.

III-16 R.I. naar Den Haag.

Beschouwen we thans nog het IIIe Bataljon, verminderd met het gedeelte, dat de voorposten Asschat vormde.

Reeds op 10 Mei, te 13.00, ontving de commandant, de Reserve majoor H. THYS van C.-20 R.I. de mededeeling, dat zijn Bat. op auto's van het IVE Autobataljon zoo spoedig mogelijk moest worden verplaatst naar Leiden, alwaar na aankomst zijn troep, na verstrekking van een warmen maaltijd, te 22.00 in het aangewezen stadsgedeelte werd ingekwartierd.

Te 24.00 werd nieuwe opdracht ontvangen. „Zaterdag 11 Mei 2.00 uur het Bataljon verzamelen en per rijwiel afmarcheeren naar Den Haag (Haagsche bosch), teneinde het noordelijk deel hiervan te zuiveren van aldaar gesignaleerde parachutisten.”

In het zuidelijk deel had II-20 R.I. dezelfde opdracht.

11 Mei te ongeveer 5.00 ter plaatse aangekomen, werd van den vijand niets waargenomen, noch bleek deze er geweest te zijn.

Te 12.00 werd een nieuwe opdracht ontvangen van C.-20 R.I.: „Uitgangstelling innemen in de lijn Den Haag—Scheveningen op rechtervleugel (midden II-20 R.I., li. 12 R.I.), om vandaar in N.O. richting op te rukken door het duinterrein via Meyendell-Bierlap-Kyfhoeck. Ten N. van Wassenaarsche Slag zal 9 R.I. oprukken in Z. richting”.

Nadat de uitgangstelling was ingenomen, werd echter niet opgerukt, omdat II-20 R.I. werd teruggenomen voor een actie in een stadswijk van Den Haag.

Om 16.15 rukte het bataljon, versterkt met onderdeelen van 12 R.I., in het opgegeven vak, vergroot met dat van II-20 R.I., met de bevolen kompasrichting op.

In het duinterrein werd geen enkel contact met den vijand verkregen. Intusschen bleek, dat onderdeelen van het 1e Depot Infanterie (Depot-bataljon Grenadiers en depotbataljon Jagers) eveneens in het duinterrein patrouilleerden ¹⁾.

In den nanacht van 11/12 Mei, werd het bataljon verzameld en ondergebracht in Wassenaar met cp. te park De Kievit.

12 Mei ongeveer 6.00 werd het bataljon onder rechtstreeksch bevel van C.-I L.K. gesteld, van wien opdracht werd ontvangen om het bataljon te verzamelen bij Paleis „Huis ten Bosch”, alwaar de cp. gevestigd werd.

De troep was door het heen en weertrekken zeer vermoeid.

Te 13.00 werd opdracht ontvangen om te verzamelen op den kunstweg Den Haag—Wassenaar langs den duinrand en om 16.00, om den duinrand van kas-teel Voorlinde tot Jagershuis en Park de Kievit te bezetten.

Bij de uitvoering van deze opdracht is geen enkele maal op vijand gestuit.

13 Mei, 15.00 werd van C.-I L.K. opdracht ontvangen om langs de trambaan Den Haag—Wassenaar sterke afdeelingen te zenden tot halte „de drie Pape-gaaien” teneinde op te treden tegen gesignaleerden vijand, welke in de richting van deze halte oprukte.

Aan deze opdracht is voldaan, doch ook daarbij geen contact met den vijand verkregen.

¹⁾ Voor den toestand op dien dag in het hier bedoelde duinterrein zie het artikel over de ver-richtingen van het I. Depot Infanterie in de *Militaire Spectator* van Augustus 1940, no. 8, blz. 348. Daaruit blijkt, dat de Commandant van dat Depot, na ontvangst van het bericht, dat III-16-R.I. en II-20 R.I. in aantocht waren, voor een aanval op Meyendell, aan zijn chef bericht gezonden heeft, dat die troepen geenszins noodig waren. Red.

Intusschen moest voortdurend worden opgetreden tegen den invloed van alarmeerende berichten en verwarringstichtende orders door rondrijdende ordonnansen aan allerlei ondercommandanten uitgegeven en het uitgeven van wachtwoorden, zonder dat daarvan officieele bevestiging werd verkregen.

In den namiddag van 14 Mei bombardement van vier vijandelijke bommenwerpers in de onmiddellijke nabijheid van den commandopost en in den vooravond bericht van de overgave.

Wanneer we dit relaas van III-16 R.I. lezen, moet ons de conclusie van het hart, dat de verplaatsing van de reserves uit de Grebbestelling naar de omgeving van Den Haag weinig zin heeft gehad.

Er is bij de hogere bureaux te veel aandacht geschonken aan geruchten.

De chef, die een gerucht doorgeeft, en hierop laat handelen, zonder het aan de waarheid te toetsen, handelt minstens even verkeerd als degen, die het onware gerucht uitgeeft.

Daar zowat het geheele I-L.K. zich in de omgeving van 's-Gravenhage en Leiden bevond, moet toch geacht worden, dat daar voldoende macht aanwezig was om tegen parachutisten en kwaadwilligen op te treden, afgezien van het feit der aanwezigheid van talrijke stafwachten, militaire politie, depots, enz.

NIEUWE UITGAVEN.

Bezettingsrecht, een korte schets van het Staatsrecht en de Staatsinrichting gedurende de Deutsche bezetting van Nederland, door F. M. Biegel.

Uitgave *N. Samsom N.V.*, Alphen aan den Rijn. Prijs f 0,80.

Dit geschrift van 36 blz. omvang geeft een orienteerend overzicht van de staatsregeling, die ten gevolge van en tijdens de huidige bezetting zal gelden. Het is allereerst bestemd voor hen, die onderwijs ontvangen in staatsinrichting en die de veranderingen niet onopgemerkt aan zich kunnen laten voorbijgaan. Ook voor docenten in dit studievak is een gids onmisbaar. Verder voor bestuursambtenaren, die dagelijks deze rechtstof hebben toe te passen. Tenslotte voor ieder, die belang stelt in de publieke zaak.

De schrijver behandelt achtereenvolgens: het bestuur door den O.L.Z. tijdens de bezetting, waarbij hij als intermezzo invlecht een bespreking van het landoorlogsreglement en de bezetting; de souvereiniteit over het Rijk in Europa; de grondslagen van het bestuur door den Rijkscommissaris; de bevoegdheden van de secretarissen-generaal; de wetgevende macht tijdens de bezetting; de overige bevoegdheden van den Rijkscommissaris en van de secretarissen-generaal. Door verwijzing naar de desbetreffende verordeningssbladen is de behandeling zeer instructief.